

До спеціалізованої вченої ради Д.17.051.07
Запорізького національного університету

ВІДГУК

офіційного опонента – Берлача Анатолія Івановича, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри службового та медичного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка на дисертацію **Агапової Олени Валеріївни «Адміністративно-правове регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України в умовах європейської інтеграції»**, представлену до захисту на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної теми. Послідовне приведення сфери юстиції України шляхом цілеспрямованої державної політики України та реформувань до принципів і стандартів Європейського Союзу свідчить як про успішність обраного державою вектору розвитку, так і про послідовні демократичні перетворення в діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері юстиції України.

З цих підстав робота дисертантки відрізняється вчасністю, адже підготовлена у відповідь на суспільно-політичний запит щодо протидії сучасним викликам та забезпеченні стійкості системи публічного адміністрування, докорінного перегляду векторів формування його національного правового підґрунтя, у контексті пошуку релевантних шляхів подальшого розвитку держави, пріоритезації євроінтеграційних державотворчих та правотворчих процесів.

Сфера юстиції України, як вірно зазначає дисертантка, це «фундамент» на якому тримається експертне забезпечення правосуддя, примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), виконання кримінальних покарань та пробації, нотаріат, безоплатна правнича допомога, діяльність арбітражних керуючих, функціонування архівної справи і діловодства тощо.

Новаційність розуміння змісту, організаційного та функціонального вимірів юстиції із її умовним поділом на судовий та позасудовий/адміністративний складники у світлі трансформаційних процесів у сфері публічного адміністрування в аспекті реалізації євроінтеграційних прагнень держави загалом, а також із переглядом змісту та призначення адміністративного права, актуалізують доцільність обраної дисертанткою тематики.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Дисертація базується на комплексному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень, що значною мірою обумовлено характером дослідницької бази. Безсумнівною перевагою роботи є те, що поряд з працями з адміністративного права О. В. Агапова широко використовувала наукові розробки із загальної теорії держави і права, міжнародного права та інших галузевих правових наук. Суттєву частку з-поміж використаних джерел становлять наукові праці зарубіжних вчених.

Робота, представлена О.В. Агаповою, характеризується системним аналізом предмету дослідження. Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені авторкою.

Глибина і достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечуються володінням авторкою методами наукового пошуку. Теоретико-методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких зумовлено системним підходом, що дало можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Наукова новизна отриманих результатів. Варто зазначити, що дисертація Олени Агапової є однією з перших в Україні комплексною науковою працею, присвяченою дослідженню концептуальних засад адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України у

контексті стратегічного євроінтеграційного вектору розвитку, що обумовлює додаткову увагу та обґрунтовує практичне значення обраної теми наукової роботи. Окреслені в дисертації питання свідчать про високий рівень актуальності дослідження для науки адміністративного права та її практичної реалізації, проведеного О. В. Агаповою.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється в низці концептуальних понять, теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій з питань адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України, сформульовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства із врахуванням позитивного зарубіжного досвіду. В дисертації висловлено і обґрунтовано також ряд інших важливих наукових висновків, пропозицій та рекомендацій.

Наукове та практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані у дисертаційному дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у нормотворчій, правозастосовчій, освітній та науковій діяльності, що підтверджується достатньою кількістю актів та довідок впровадження. Так, основні положення, пропозиції та висновки становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і використані, зокрема, у науково-дослідній діяльності Ризького університету імені Страдія (Латвійська Республіка), у законопроектній і правотворчій діяльності Міністерства юстиції України, Науково-дослідного центру незалежних судових експертиз Міністерства юстиції України тощо. Про це свідчить наявність у роботі відповідних актів та довідок про впровадження.

Сформульовані авторкою пропозиції створюють ґрунтовну теоретичну базу для більш активного розвитку науки адміністративного права як підґрунтя наукового вирішення проблем у сфері юстиції України, а також напрямку покращення організації співробітництва України з європейськими структурами у сфері юстиції.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені та отримали свою апробацію під час виступів авторки на достатній кількості науково-практичних конференцій та реалізації двох міжнародних наукових проєктів. Основні положення й результати дисертації викладено у 38 наукових публікаціях, зокрема: у 30 статтях, з яких 19 опубліковано у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України (видання категорії «Б»), 1 – опублікована в науковому періодичному виданні України, яке на дату публікації було нефактивним, 10 – опубліковано у наукових періодичних виданнях інших держав, у тому числі 6 статей проіндексовано у наукометричних базах даних Web of Science Core Collection і Scopus, з яких 1 стаття проіндексована у виданні, включеному до другого квартилю (Q2), а також у 1 розділі колективної монографії, опублікованій у закордонному виданні, та 7 тезах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, конгресах.

Аналіз та оцінка змісту дисертації. Структурна побудова роботи повною мірою відповідає визначеним меті та завданням дослідження, що свідчить про намагання дисертантки всебічно підійти до вирішення поставлених завдань.

Так, у першому розділі дисертації, що має назву «Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України» досліджено поняття «юстиція», питання адміністративно-правового регулювання та механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України. За результатами першого розділу, варто виокремити такі положення: щодо доцільності розгляду юстиції як комплексної правової категорії з умовним виокремленням двох її складників – «судової» та «позасудової/адміністративної» юстиції; щодо виокремлення трьох основних напрямів у дослідженні адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції (узагальнений,

елементний, інструментальний); щодо виокремлення трьох «блоків» механізму публічного адміністрування у сфері юстиції (загальний, змістовний та суб'єктний).

За результатами комплексного дослідження архітектури суб'єктів, у другому розділі авторкою запропоновано поділяти всіх суб'єктів у сфері юстиції на суб'єктів публічної адміністрації як загальної, так і спеціальної компетенції. Окрему увагу приділено «центру прийняття рішень», як його називає здобувачка – Міністерству юстиції України, що консолідує та забезпечує належну реалізацію повноважень у сфері юстиції. Акцентовано увагу на системних зв'язках між суб'єктами загальної та спеціальної компетенції та необхідності входження до європейських просторів за основними напрямками діяльності відповідних суб'єктів.

На підставі досягнень юридичної науки, аналізу вітчизняного законодавства О.В. Агапова детально ознайомила із елементами механізму публічного адміністрування у сфері юстиції України та запропонувала застосовувати «інструментальний підхід». Цікавим є запропоноване розуміння функцій як своєрідної 3D (тривимірної) моделі, що реалізується у таких площинах: 1) площині загального впливу на сферу юстиції (функції: прогнозування, планування, організації, регулювання, контролю, та ін.); 2) площині реалізації основних напрямів діяльності суб'єктами спеціальної компетенції у сфері юстиції (спеціальні функції); 3) площині, що виникає під час реалізації функцій за конкретних обставин (адміністративно-правові режими, євроінтеграційні процеси (функція скрінінгу законодавства), реагування на суспільний запит (започаткування реєстру збитків) у сфері юстиції (додаткові функції)).

Варто акцентувати увагу і на останньому розділі, що відіграє ключову роль для повного розкриття обраної дисертанткою теми дисертації. У розділі «Міжнародне співробітництво та шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України»

варто відзначити авторський підхід дисертантки до розкриття змісту взаємовідносин суб'єктів публічної адміністрації спеціальної компетенції у європейських просторах за галузевою ознакою Європейська мережа судово-експертних установ (European Network of Forensic Science Institutes); Європейська нотаріальна мережа (European Notarial Network); Європейська конфедерація пробації (The Confederation Of European Probation (CEP)) та ін.

Дискусійні положення. Визнаючи загалом високий теоретичний рівень представленої роботи, що характеризується достатньою кількістю концептуальних висновків, її важливе практичне значення, варто відзначити, що водночас, видаються дискусійними та потребують подальшого опрацювання такі положення дисертації:

1. Враховуючи конституційно закріплені положення, Україна розглядає європейську інтеграцію як пріоритетний напрям своєї зовнішньої і внутрішньої політики поділяючи спільні з ЄС цінності, тож дослідження авторкою процесів адаптації законодавства України у сфері юстиції до актів права ЄС (*acquis EU*) вбачається досить логічним. В цілому не заперечуючи щодо дослідження в рамках окремого підрозділу механізмів апроксимації національного законодавства у сфері юстиції, абсолютно доцільним є приділення уваги актуальному стану процесу адаптації нормативних актів за кожною окремою підгалуззю у сфері юстиції. Рекомендуємо під час захисту розкрити це питання більш детально.

2. У дисертації на стор. 380, здобувачкою пропонується розроблення документа «Дорожня карта інтеграції та взаємодії суб'єктів сфери юстиції до Європейського простору свободи, безпеки та юстиції» для прискорення євроінтеграційних процесів, втім не надається його проєкт. Не заперечуючи щодо цього положення в цілому, слід зазначити, що виникає необхідність в обґрунтуванні дисертанткою своєї позиції щодо необхідності та доцільності розробки такого документа під час публічного захисту.

3. Досліджуючи в роботі питання «системних зв'язків», дисертантка зосереджується на двох рівнях, де перший рівень дав змогу визначити питання взаємодії Мін'юсту із зовнішнім середовищем, а другий рівень – розкрити взаємодію суб'єктів спеціальної компетенції у сфері юстиції із зовнішнім середовищем (стор. 177-203). На наш погляд, дисертаційна робота мала б більший не лише теоретичний, а й практичний інтерес в разі приділення більшої уваги питанням взаємодії між суб'єктами спеціальної компетенції у сфері юстиції, включаючи їх безпосередню взаємодію з Мін'юстом (взаємодія із внутрішнім середовищем) в реаліях сьогодення.

4. Здобувачка вірно наголошує, що покращення ефективності функціонування сфери юстиції в умовах євроінтеграції – це складний, багатоскладовий процес, що має відповідний прогрес за різними векторами. Одним із таких векторів є міжнародна співпраця у сфері юстиції. Не заперечуючи в цілому проти окреслених дисертанткою напрямків міжнародної співпраці у сфері юстиції, варто було визначитися з пріоритетними серед них, зокрема, яким саме авторка надає перевагу, враховуючи сучасний стан суспільно-політичної обстановки в країні.

Проте, варто наголосити, що наведені пропозиції й зауваження суттєво не впливають на загальний позитивний висновок щодо якості проведеного дослідження.

У цілому дисертація Агапової Олени Валеріївни є завершеною науковою працею. Актуальність теми, логічне викладення матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчить про високий науковий рівень проведеного дослідження. Отримані наукові результати сприятимуть удосконаленню законодавства та публічному адмініструванню у сфері юстиції України.

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені в авторефераті та опублікованих працях дисертантки, відповідно до вимог МОН України.

Наведене вище дає підстави для висновку, що за складністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науково-практичною значущістю отриманих результатів дисертація Агапової Олени Валеріївни «Адміністративно-правове регулювання публічного адміністрування у сфері юстиції України в умовах європейської інтеграції», подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності: 12.00.07 – адміністративне право і процес, фінансове право; інформаційне право, є авторською, актуальною, ґрунтовною, завершеною науковою працею, яка має вагоме значення для науки адміністративного права. Вказана робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри службового та медичного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Анатолій БЕРЛАЧ

«09» вересня 2024 р.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]